

2. Advies Stichting Landschap Overijssel

Organisatie

Stichting Landschap Overijssel (opgericht in 1932) heeft de provincie Overijssel als werkgebied en bezit bijna 6.000 hectare aan terreinen. Stichting Landschap Overijssel bezit vijftien landgoederen, tientallen grafheuvels en meer dan honderd gebouwen. Hieronder bevinden zich 42 rijksmonumenten, waaronder 24 gebouwde monumenten, 16 archeologische monumenten en 2 groene monumenten.

Advies

De Raad voor Cultuur (hierna: de raad) adviseert Stichting Landschap Overijssel (hierna: Landschap Overijssel) niet aan te wijzen als professionele organisatie voor monumentenbehoud. Zij voldoet niet aan alle beoordelingscriteria als bedoeld in artikel 31 van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (hierna: Sim).

Beoordeling

Samenvatting bevindingen:

Landschap Overijssel heeft een aanvraag ingediend om aangewezen te worden als professionele organisatie voor monumentenbehoud. De aandacht en middelen van Landschap Overijssel zijn vanouds sterk gericht op natuur en landschap. De aandacht voor gebouwde, groene en archeologische monumenten is de laatste jaren sterk toegenomen en heeft in 2017 geresulteerd in de Erfgoedvisie 2017-2030. De raad heeft waardering voor het enthousiaste verhaal dat Landschap Overijssel over natuur en landschap uitdraagt, en de daarmee gepaarde professionele uitstraling, maar vindt dat Landschap Overijssel nog onvoldoende aantoont dat dit ook voor haar gebouwde, groene en archeologische erfgoed geldt. Landschap Overijssel maakt nog niet aannemelijk dat de kwaliteit van de uitvoering van werkzaamheden aan haar rijksmonumenten zodanig is geborgd dat zij als opdrachtgever kan sturen en de aan haar uitgebrachte adviezen en het uitgevoerde werk kan toetsen. Daarnaast toont Landschap Overijssel niet aan dat de professionele omgang met rijksmonumenten in de vijf jaar voorafgaand aan de aanvraag een structureel en consistent karakter heeft.

Hoofdactiviteit:

Landschap Overijssel toont in haar aanvraag niet aan dat zij in de vijf jaar voorafgaand aan de aanvraag gemiddeld tenminste 40% van de feitelijke werkzaamheden of financiën heeft besteed aan de instandhouding van monumenten. Ook uit het bezit en de jaarrekeningen van Landschap Overijssel is de raad niet gebleken dat de instandhouding van monumenten een hoofdactiviteit is.

Beoordelingscriteria:

De raad heeft de aanvraag van Landschap Overijssel getoetst aan de vijf beoordelingscriteria als bedoeld in artikel 31 van de Sim, overeenkomstig de 'Werkwijze Raad voor Cultuur inzake advisering POM' van 25 augustus 2016.

1. Landschap Overijssel heeft aangetoond dat zij een statutaire doelstelling tot instandhouding van cultureel erfgoed heeft.

In de vastgestelde statuten van 16 december 2016 luidt de doelstelling van Landschap Overijssel:

“De stichting heeft als doel:

- i. het beheer van natuur, landschap en cultureel erfgoed in Overijssel te stimuleren, te coördineren en te initiëren dan wel zelf activiteiten uit te voeren die leiden tot beheer, zorg, herstel, ontwikkeling en beleving daarvan;
- ii. natuur- en landschapsschoon en cultureel erfgoed in Overijssel in eigendom en/of zakelijk genotsrecht te hebben, te verwerven en/of in beheer te nemen, alsmede te herstellen en, waar mogelijk, te scheppen, zowel ter wille van de natuur zelf als ten behoeve van het geestelijk en lichamelijk welzijn van de mens;
- iii. het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Onder natuur-, landschapsschoon en cultureel erfgoed wordt in dit verband verstaan alles wat tot de aantrekkelijkheid van een landschap bijdraagt. Daartoe worden mede gerekend, naast het aanwezige natuurschoon en in natuurwetenschappelijk en/of visueel landschappelijk opzicht belangrijke objecten, gebouwen en andere elementen van menselijke werkzaamheden, alsmede geologische, geomorfologische- en biologische bijzonderheden, waarvan het behoud van algemeen belang kan worden geacht.”

2. Landschap Overijssel heeft niet aangetoond dat de kwaliteit van de uitvoering van werkzaamheden aan rijksmonumenten is geborgd.

Om de borging van kwaliteit te kunnen bepalen let de raad op de volgende aspecten:

- a. De beschikking over en organisatie van structurele deskundigheid bij de uitvoering van en de werkzaamheden aan rijksmonumenten.

Landschap Overijssel heeft een Raad van Toezicht bestaande uit zes leden. De organisatie wordt aangestuurd door een management team dat bestaat uit de directeur-bestuurder, een manager Terreinen, een manager Landelijk Gebied en een manager Bedrijfsprocessen.

Onder de manager Terreinen is zowel een erfgoedsspecialist als een rentmeester werkzaam. Voor de aansturing en controle van het onderhoud aan de gebouwde rijksmonumenten van Landschap Overijssel is de rentmeester verantwoordelijk. Landschap Overijssel heeft geen bouwkundige in dienst maar werkt sinds 2003 samen met de Monumentenwacht die onder leiding van de rentmeester de meerjarenonderhoudsplannen opstelt en de werkzaamheden aan de gebouwde rijksmonumenten begeleidt en controleert. Dit gebeurt op basis van haar eigen

inspecties. Voor de instandhouding van archeologische en groene rijksmonumenten doet de erfgoedsspecialist de controle.

De verwevenheid met de Monumentenwacht vraagt in de ogen van de raad om *checks and balances* waarin ook een onafhankelijk toetsmoment is ingebouwd. Echter, noch uit de aanvraag noch uit de mondelinge toelichting van 6 november 2020 is de raad gebleken dat de monumentspecifieke deskundigheid binnen Landschap Overijssel voldoende aanwezig is en zodanig is geborgd dat zij als opdrachtgever kan sturen en de aan haar uitgebrachte adviezen en het uitgevoerde werk kan toetsen. Landschap Overijssel toont nog niet aan hoe erfgoeddeskundigheid en uitvoeringskwaliteit zijn geborgd binnen organisatie.

Landschap Overijssel heeft in 2017 de Erfgoedvisie 'Erfgoed voor iedereen dichtbij' vastgesteld voor de periode 2017-2030. Erfgoed wordt daarin sterk gerelateerd aan het verhaal van het landschap. De raad heeft waardering voor het aantekelijke verhaal over landschap en natuur van Landschap Overijssel, maar mist in de visie een concrete verwoording hoe Landschap Overijssel beleidskeuzes maakt voor de instandhouding van haar vele gebouwde, groene en archeologische monumenten.

b. De toepassing van de in de beroepsgroep geldende normen voor werkzaamheden aan rijksmonumenten.

Het onderhoud van de gebouwde (rijks)monumenten wordt overwegend uitgevoerd door de Monumentenwacht of wordt uitbesteed aan aannemers waarmee regelmatig wordt samengewerkt en waarmee volgens Landschap Overijssel goede ervaringen zijn opgedaan. In Overijssel zijn relatief weinig bedrijven gecertificeerd. Landschap Overijssel stelt voor de uitvoering van werkzaamheden als voorwaarde dat wordt gewerkt conform de ERM-richtlijnen. Zij toont nog niet aan hoe zij de toepassing van kwaliteitsnormen borgt.

c. Planmatig onderhoud aan rijksmonumenten.

Hoewel Landschap Overijssel beleid heeft voor landgoederen en groene monumenten, betreft het bij de aanvraag ingediende meerjarenonderhoudsplan alleen de gebouwde monumenten.

d. Verrichten van cultuurhistorisch onderzoek bij restauratie werkzaamheden.

Landschap Overijssel voert cultuurhistorisch onderzoek uit en heeft bij de aanvraag voorbeeldprojecten van Buitenplaats De Horte, landgoed Soeslo en een archeologische verkenning van de Manderheide gevoegd.

De raad concludeert dat onvoldoende is aangetoond dat de kwaliteit van de uitvoering van werkzaamheden bij de rijksmonumenten van Landschap Overijssel is geborgd.

3. Landschap Overijssel heeft niet aangetoond dat de professionele omgang met rijksmonumenten in de vijf jaar voorafgaand aan de aanvraag een structureel en consistent karakter heeft.

Om positief beoordeeld te worden op dit criterium dient het totaalbeeld onder punt 2 positief te zijn en de vier aspecten structureel en consistent.

De raad constateert dat Landschap Overijssel niet voldoet aan dit criterium.

4. Landschap Overijssel heeft aangetoond dat zij financieel stabiel is.

Financieel beheer:

De jaarrekeningen van 2015 t/m 2019 bevatten controleverklaringen van de accountant. Landschap Overijssel voert het CBF-keurmerk en onderschrijft de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen.

Financiële stabiliteit en continuïteit:

Landschap Overijssel maakt financieel gezien een stabiele indruk. De ontwikkeling in de lasten is min of meer vergelijkbaar met de ontwikkeling in de baten.

Desalniettemin had de stichting in de periode 2016-2019 een negatief exploitatieresultaat. Het eigen vermogen en de boekwaarde van de gronden zijn voorlopig echter hoog genoeg om de langlopende leningen te dekken bij tegenvallende inkomsten.

Landschap Overijssel heeft een brede financieringsmix, maar is voor meer dan 50% van haar inkomsten afhankelijk van subsidies. In 2019 ontving Landschap Overijssel voor ruim 2,3 miljoen aan overheidsbijdragen waarvan de grootste de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap en Natura 2000 betroffen. De verwachting van Landschap Overijssel is dat deze afhankelijkheid ook in de toekomst blijft.

De liquiditeit van Landschap Overijssel was in 2019 gelijk aan 1,3, de solvabiliteit gelijk aan 0,4 en het weerstandsvermogen 0,3.

Landschap Overijssel had in 2019 een personeelsbezetting van 53,2 fte en werkt met maar liefst circa 7.500 vrijwilligers verdeeld over meerdere vrijwilligersgroepen waaronder landschapsbeheer en weidevogelbescherming.

Naar het oordeel van de raad wordt aangetoond dat bij Landschap Overijssel sprake is van financiële stabiliteit en continuïteit.

5. Landschap Overijssel heeft aangetoond dat ten minste de helft van het aantal rijksmonumenten waarvan zij eigenaar is in goede staat is.

Landschap Overijssel heeft een overzicht ingediend met daarop aangegeven de staat van de gebouwde, archeologische en groene rijksmonumenten waarvan zij eigenaar is. Dit overzicht geeft weer dat ten minste de helft van deze monumenten zich in goede staat bevindt. Landschap Overijssel laat haar monumenten inspecteren door de Monumentenwacht.

De raad controleert of de staat van de monumenten is opgemaakt aan de hand van deskundige en geobjectiveerde waarnemingen. Bij Landschap Overijssel begeleidt en controleert de Monumentenwacht, naast de inspecties, ook de (restauratie) werkzaamheden aan dezelfde monumenten. De Monumentenwacht is een erkende professionele beoordelingsinstantie. De raad gaat ervan uit dat de Monumentenwacht haar controles correct en integer uitvoert, maar zou graag zien dat Landschap Overijssel de objectiviteit van de waarnemingen beter borgt in haar organisatie.

Ingediende bescheiden

- Aanbiedingsbrief POM-aanvraag
- Overzicht monumenten in eigendom
- Quattro Stagioni - Het gedachtegoed van Landschap Overijssel 2011
- De waarde van ons landschap 2012
- Missie en visie - rollen van Landschap Overijssel 2016
- Missie en visie Landschap Overijssel 2016
- Erfgoed is voor iedereen dichtbij - Erfgoedvisie 2017-2030 - beleidsversie 2017
- Quattro Stagioni - spread 2019
- Erfgoed is voor iedereen dichtbij - Erfgoedvisie 2017-2030 - Actualisatie 2020
- Bijlage 4 van Erfgoed is voor iedereen dichtbij 2020
- Bijlage 5 van Erfgoed is voor iedereen dichtbij 2020
- Statuten 13 december 2013
- Statuten 16 december 2016
- Aanbestedingsbeleid 2017
- rijksmonumentenlijst - dd 18 augustus 2020
- 27x inspectierapport Monumentenwacht
- Archeologische Monitor Landschap Overijssel 2019-2020
- Jaarverslagen 2015 t/m 2019
- 39x meerjarenonderhoudsplan
- Verzamelblad onderhoud
- Voorbeeldproject De Horte
- Voorbeeldproject Manderheide
- Voorbeeldproject Soeslo
- Landgoed Eversberg 2003
- Park 1813 2012
- Waardestelling Park 1813 definitief 2018
- PvA - Landgoederen van textiel 2019
- Landgoed Beerze - Geschiedenis en achtergronden bij de tuin- en parkaanleg 2020

Aanvullend

- Brief bij nazending
- AO-IC
- Beknopte cv's van medewerkers
- Jaarplan 2016 t/m 2020
- Hooiberg Deurningen - Gespreksverslag
- Parkbrug De Horte - Tekeningen
- Witte Huis De Horte - Landschapsplan
- Projectplan Engelse Park De Horte (intern)
- Begroting Engelse Park - De Horte - onderdeel 1 en 2
- Crediteurenoverzicht 2016-2020 Monumentenwacht Overijssel
- Crediteurenoverzicht 2016-2020 Monumentenadvies Oost
- Monumentenwacht - Offerte inspectie bakhuis
- Monumentenwacht beëindiging abonnement 003732